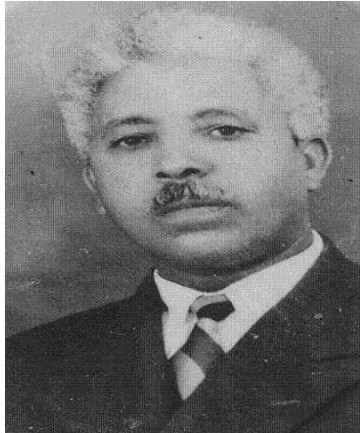

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፩

ቀጺለ ዘቕርብን ጽሑፋት ካብ ሠላሳ ዓመታት ንላዕሊ ኣቢሉ ይኸውን፣ ኣቦይ ዘመንፈስ ቅዱስ ኣብርሃ ብስራሕ ናብ ኣዲስ ኣበባ መጺኦም ነበሩ'ሞ፤ “ኣብዚኣ ሓደ ዓብዱ ሰብ ኣለው፣ ንጠይቆም...” ኢሎም ናብ ቀሺ ገብረ-አምላክ ሩፋኤል ወሲዶም ምስ ኣፋለጡኒ፣ ገዝኦም እናተማላለሰኩ ብዝጠየቕክዎም እዋናት ዘሃረቡኒ ወግዕታት እዩ። ዘበኑ ንውሕ ስለ ዝበለ ድማ ሓድ-ሓደ ዝረሳዕኹዎ፣ ወይ ዘጋጅኹዎ እንተሊኡ ‘ይቕሬታ!’ እናበልኩ፣ ኸቡር ኣንባቢ ንጌጋታተይ ባዕልኻ ኣሪምካ ንኸተብበለይ እልምን ኣለኹ።

ቀሺ ገ/አምላክ ብንእስነቶም*

ቀሺ ገብረ-አምላክ ሩፋኤል ትውልደም ኣማድር ዝብሃል ቦታ፣ ኣብ ኤርትራ እዩ። ግን ገና ብንእስነቶ ናብ ኣዲስ ኣበባ መጺኦም፣ ቡቲ ኣነ ዝረኸብኩዎም ጊዜ ድማ ዕድሜኦም ልዕሊ ሰማንያ ዓመት ኮይኑ፣ በዓልቲ ቤቶም ሞይተንኦም፣ ደቆም ነናብ ቦታኦምን ነናብ ሓዳርምን ከይደም፣ ብኣካቢት ኣብ ገዛ በይኖም ኣብ ዝነብሩሉ ዝነበሩ እዋን እዩ። ግንከ ዕድሜኦም ካብ ሰማንያ ዓመት ንላዕሊ እኳ እንተ ነበረሰ፣ ጥዕንኦም ሙሉእ፣ ኣዕይንቶም ብሩህ፣ መልክዖም ድማ ይትረፍያ ሰማንያስ፣ ሰብዓ ዓመት እኳ ዝገበሩ ኣይመስሉን ነበሩ። ደጋጊመ ንኸጥይቑም ምስ ተማላለሰኩ ድማ፤

“ኣንታ ወደይ፣ እንታይ ደገ ጽንዓት ደኣ ሃለኡካ ኢኻ እትማላለስ?” በሉኒ።

ኣነ ድማ፣ “ኣቦይ ቀሺ፣ በይንኹም ኮይንኩም ኢለ፣ ኸይጽምወኩም፣ ንኸጸውተኩም ደኣ እምበር፣ ምንም ደገ-ጽንዓትስ የብለይን...” በልኩዎም።

“ወይ ወደይ፣ የቕንየለይ። ርኤኻዶ፣ ሎሚ ኣብዚኣ በይነይ ተሪፊ እትርእየኒ ዘሎኻ፣ ኣብዛ ገዛ ዓሰርተ-ኸልተ ቐልዑ ከም እተወለዱዶ ትፈልጥ ኢኻ?” በሉኒ።

“ብዙሓት ደቂ ምውላድኩም ደኣምበር፣ ደቕኹም ዓሰርተ-ኸልተ ቐልዑ ምዃኖምስ ኣይፈልጥን ኔይረ።” በልኩዎም።

“ረኤኻዩ ዓለም ከምኡ እያ። ወሊድካ፣ ኣዕቢኻ፣ ኣምሂርካ፣ መወዳእታኡ ግን ኩሎም ጠጠንጢኖሙኻ፣ ኣውዲቕሙኻ እዮም ነናብ ሓዳርም ዚኸዱ!” በሉኒ።

“ሓድ-ሓደሻዕዶ እኳ እናመጹ ኣይጥይቑኹምን እዮም?” በልኩዎም።

“ይጥይቑኒ እባ፣ እሞ ኣበይ ዚኣክል ኮይኑ? ደቂ-ደቀይ እውን ኣለውኒ ዚጥይቑኒ፣ ግን ዚበዝሕስ ጊዜስ በይነይ እየ። ኩሉ ነናብ ሓዳር እዩ ዚጎዱ...” በሉኒ።

* ነዛ ስእሊ ብምሃብን ሓድ-ሓደ ጌጋታ ብምእራምን ንዝረድኡኒ፣ ንኣቶ መዝገቡ ገ/አምላክ፣ ወዲ ቐሺ ገ/አምላክ ሩፋኤል፣ ብዙሕን፣ ልባዊን ምስጋናይ ኣቕርብ።

ቀሺ ገብረ-አምላክ ንብዙሕ ዓመታት ኣብ ኣዲስ ኣበባ ናይ ሽወደን ሚሰዩን ቤት ትምህርቲ ብመምህርና ዘገልገሉ ሰብ እዮም። ብቅድሚኡውን ኣብ ተፈሪ መኰንን ናይ ስዋስውን ግብረ-ገብነትን መምህር ኮይኖም ንብዙሕ ዓመታት ምሂርም እዮም።

ብዛዕባ መምህርናኦም ኪዛረቡ ኸለው ድማ፤ “ተምሃሮይ ጽሩያት ንኺኸኑለይ፣ ጽርየት ድማ ኣዝዩ ኣድላዩ ምዃኑ ንኸምህርም ኣብ ጁባይ መሰንተር ሒዘ እዘውር ነበርኩ። ሓደ ተምሃሪይ ርስሕ ኢሉ እንተ ርእየዮ፣ “ንፃ!” ኢሉ፣ ኣእዳውን ኣጸብዕቱን፣ ብፍላይ ኣብ ውሽጢ ኣጽፋሩ ርስሓት ከይህሉ ኣጋላቢጠ እዩ ዝምልከቶ። ቐጺለ ድማ ጸጉሪ ርእሱ... ርስሕ ኢሉ ንዝረኤኹዎ ድማ በታ መሰንተር ሒዘ፣ ርእሱ ኣድኒነ ኣብጭሮ ነበርኩ። ክብጭሮ ከለኹ ድማ ጸዕዳ ወረቐት ብታሕቲ ጌረ ካብቲ ርእሱ ቁማል ኮነ፣ ድርቀት ርእሱ (ፎረፎር)፣ ካልእውን ዚወጽእ ርስሓት እንተለኡ ንኺርኢ እገብሮ...”

“ኣንቱም ኣቦይ ቀሺ፣ ንተምሃራይ ኣብ መገዲ፣ ኣብ ቅድሚ ኣላፊ ሰብን ኣብ ቅድሚ ካልኣት ተምሃሮን ቁማል ርእሱ በጨርኩም፣ ሕፍረትን ውርደትን ተሰሚዕዎ ሞራሉ እንተ ተሰብረ ድኣኸ፣ እዙ ነገር እዙይ ጽቡቕ ድዮ?” በልኩዎም።

“ወደይ፣ ይትረፍዶ ምብጫር ርእሱስ መግረፍትስ እንተኾነ ተምሃራይ ንበይኑ ሓቢእኻ ድዩ ዚግረፍ? ኣይ ኣብ ቅድሚ ተምሃሮ እንዶ ዚግረፍ! ምእንቲ ኸሓፍርን ውርደት ኪስምዖን፣ ንኻልኣይ ጊዜውን ደጊሙ ንኸየጥፍእን እኮ እዩ፤ ኻለእዶ መሰሉካ? ኩሉ ተምሃራይ ሽዑ እዩ ጽሬት ምሕላው ዚጅምር!” በሉ።

ይቕጽል...

ገ/ኢ. ጎርፉ።

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፪

ካብ ዝሓለፈ ዝቐጸለ...

“ምግራፍ ተምሃሮ ኢልና ካብ አልዓልናስ በሉ ጨካን ተዋቓሩ መምህር ኢኹም ኔርኩም እዩ ዚብሃል፣ እሞ ብዛዕባ እዙይከ እንታይ ትብሉ?”

“መቐም ሽዑ ጊዜ መምህራን ኩልና ንተምሃራይ ዘይወቅዕን፣ ዘይገርፍን፣ አይነበረን። እንታይ ሕሉፍ አዋቓቕዓ ነይሩኒ ኢልካ ኢኻ? መቐጸዕቲ እኮ ዓብዩ ትምህርቲ እዩ። አብ ልዕሊ እዙይ መምህር ግብረ-ገብነት ስለ ዝኸንኩ፣ ናይ ግብረ-ገብነት መምህር ድማ ተቐጸሩ ኪኸውን ስለዚግብኦ ደኣ እዩ እምበር ጨካንስ አይነበርኩን። መምህር ግብረ-ገብነት እንተ ዘይዋቓዕ ኸይኑ እማ ስርሑ ፈቲሑ ማለት እዩ።”

“ቐልዑ ከይተወቐዑዶ ምምሃር አይከአልን እዩ? አብ ዓዲ ጸዕዱ ተምሃሮ ፈጸሞም አይወቅዑን እዩ ዚብሃል፣ ከመይ ገይሮም ድኣ ይቐጽዕዎም።”

“ናይ ዓዲ ጸዕዱ አይፈልጥን፣ ናትና መቐጸዕቲ ግን ተምሃራይ ፈሪሑ ምእንቲ ኸእረም እዩ እምበር፣ ንኸገ-ዳእ ወይ ንኸሊእዶ መሰሉካ? ዚበዝሕ ተምሃራይ አይግረፍ፣ አይወቓዕ፣ ሰጥ ኢሉ እዩ ዚምሃር። እቲ አሸጋሪ ቐልዓ ቁጽሩ ቁሩብ እዩ። ኣነ ግን ካብ ምውቃዕስ ምምብርካኽ ደኣ እኳ እፈቱ ነበርኩ። ንተምሃራይ ከከም በደሉ፣ ንዓሰርተ ደቂቓቓ፣ ንፍርቂ ሰዓት፣ ንሰዓት፣ ካብኡ ንላዕሊውን እንተ ኾነ፣ ከከም በደሉ ኢና እንምበርካኽ ዝነበርና።”

“እሞ ምንብርካኽ ጥራይ ድዩ ወይስ ካሊእውን አለዎ?”

“ዚበዝሕ ቐልዐ ምምብርካኽ ጥራይ እዩ፣ ሓል-ሓሊፉ ግን አብ ጸጸር ወይ ሑጸ ከም ዚምብርካኽ ይግበር፣ ተምበርኪኹውን አእዳዉ ከም ዝዝርግሕ ዚግበር አሎ። ቁሩብ ግድድ ንዝበለ ድማ አእዳው አእማን ከም ዚስከም እንገብረሉ ጊዜውን ነይሩ።”

“ብአምዐ እውን ተምሃሮ ይግረፉ ኔሮም ይበሃል።”

“እወ፣ አምዐ አብዙ ሃገር ‘ሳማ’ እዮም ዚብልዎ እሞ እተለምደ መቐጸዕቲ እዩ ነይሩ። ንዝበደለ ብሳማ አእዳዉ፣ አእጋሩ ልብ-ልብ፣ ልብ-ልብ አቢልካ ትገርፎ።”

“እቲ አምዐ ደኣ ነቲ መምህርክ አየሕምሞንዶ እዩ? ከመይ ጌሩኽ ተምሃሮ ይገርፈሉ?”

“እቲ መምህር እማ ነታ አምዐ ተጠንቂቐ ብወረቐት፣ ወይ ብጨርቂ እዩ ዚሕዛ። ገለ ስሕት ኢላ እንተ መልቐት እሞ እንተ ነኸአትካ ሙሉእ መዓልቲ ኢድካ ከም ሓዊ ኸትልብለብ ኢኻ እትውዕል።”

“እሞ እዙ ኹሉ መቐጸዕቲታት ተቐጸዑኽ ተምሃራይ ይእረምዶ፣ ወይስ ስቐ ኢልኩም ኢኹም እትደኽሙ ኔርኩም፣ ከመይ እዩ ርእይቶኹም?”

“ዚበዝሕ ሰብ ይእረም እዩ፣ ሓድ-ሓድ ቐልዓ ግን ፈጸሙ ዘይእረም አሎ። ከምቲ ኣነ ዝተዓዘብኩዎ፣ ዳርጋ ኹሉ ኸከም ቤተ-ሰቡ እዩ ዚኸይድ። ካብ ደሓን ቤተ-ሰብ ዝመጸ እንተ ኾይኑ መቐጸዕቲውን አየድልዮን፣ ዝበዝሕ አብ በቤቱ ተቐጸዑ ዝዓብዩ እንድዩ!”

አብ ቤቱ ኸይተቐጽጼ ዝግበዩ እንተ ኹይኑ ድማ ሓንሳእ፣ ወይ ክልተ-ሳዕ ተቐጺዑ ሰጥ ይብል። ሓድሓደ ኻብ ክፉእ ቤተ-ሰብ ዝመጸ፣ ወይ ድማ ፍሉጥ ቤተ-ሰብ ዘይብሉ እንተ ኹይኑ ግና ተቐጺዑውን ከቶ ዘይቕጸዕ፣ ምንም ዘይእረምውን ኣሎ።”

“እሞ ነቲ ዘይእረምከ ደኣ እንታይ ትገብርዎ?” በልኩዎም።

“ዋእ! ንዘይእረም ደኣ እንታይ ክንገብር፣ ካብ ቤት ትምህርቲ ኣውጺእኻ ምስንጉ እዩ እምበር። ነቲ ሕማቕ ኣመሉ ገና ናብ ካልኣት ከየተሓላለፎ ኸሎ፣ ቐልጢፍካ ብተሎ ምስንጉ የድሊ። እንተ ዘየሎ ብሓጺር ጊዜ ንኹሉ ተምሃራይ እዩ ዘባላሽዎ። ንሓንቲ ዝመሸመሸት ፍሬ ካብ ካልኣት ፍሬታት ፈሊኻ፣ ኣውጺእኻ እንተ ዘይደርቢኻ፣ ንኹለን ፍሬታት ብሓጺር ጊዜ እያ እተባላሽወን። ቐልዑ እውን ከምኡ እዮም።”

“እቲ ሕማቕ ኣመል ተብሂሉ፣ ናብ ካልኣት ተምሃሮ ንኸይተሓላለፍ እትሕልውዎን እትጥንቀቑሉን ዝነበርኩምከ ደኣ እንታይ፣ እንታይ ዝግይነቱ ኣመላት እዩ ዝነበረ?”

“ኣውራ ሕማቕ ኣመል ስንፍና፣ መምህር ዝበለካ ዘይምስማዕ፣ ዘይምእዛዝ፣ ሓሶት፣ ስርቂ፣ ናይ ቤት ሥራሕ ተውሂቡካ ዘይምሥራሕ፣ ጽሬትካ ዘይምሓላው፣ ሓድሓደ ተምሃራይ ድማ ሽጋራ ዚሰቲ፣ ካልዕ ዕውልናውን ዝለመደ ነበረ። ንኸምዙይ ዘመሰሉ ቐልዑ ስቕ ኢልካ እንተ ርኢኻዮም ብሓጺር ጊዜ ነታ ሕማቕ ኣመሎም ናብ ኩሎም ተምሃሮ እዮም ዘተሓላልፍዎ። ሽዑ ብዘሎ እቲ ቤት ትምህርቲ ተባላሽዩ ማለት እዩ።”

ይቕጽል...

ገ/ኢ. ጐርፉ።

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፫

ዝቐጸለ...

አቦይ ቀሺ ገብረ-አምላክ ዓሰርተ ክልተ ደቂ ከምዝወለዱ ኣብዝሓለፈ ተገሊጹ ነይሩ። ካብ ደቆም ግና ክልተ ዓብዮም በጽሒታት ምስኩኑ ርእሶም ምቕታሎም ብምስማዕይ፤ እንታይ ኮይኖም ርእሶም ከምዝቐተሉ ንምፍላጥ ብዛዕብኡ ምጥያቕም ፈሪሑ፤ ሰጋእ-መጋእ እናበልኩ ነዊሕ ጊዜ ሓለፈ። ኣብ መወዳእታ ግና ጨኪነ ጠየቕኩዎም።

“አቦይ ቀሺ፣ ዝበጽሓኩም መቸም ብዙሕ ዘሕዝን እዩ፣ እንካብ ደቅኹምስ ክልተ ርእሶም ምቕታሎም ሰሚዑ። እንታይ ኮይኖም ደኣ ርእሶም ቀተሉ ይብሃል?”

“ወደይ እንታይ ፈሊጥና፣ ብቐልጣኦቶም ኣብ ገዛ ኸለው ኸምኮነስ ምፍላጥ ምተኸኣለ፤ ግና ዓብዮም፣ ርእሶም ክኢሎም፣ ሙሉ-ኣት ሰባት ኮይኖም እዮም ርእሶም ዝቐተሉ። ኩሉ ሰብ ኣብ ሕይወቱ ብዙሕ ፈተናታት ከም ዘጋጥሞ እተፈልጠ እዩ፣ ግንከ ክሳብ ንርእስኻ ዘቐትል ነገር እንታይ ከምዘጋጠሞም ንሕና እሞ እንታይ ፈሊጥና?”

“እቲ ሓዘኑ ደኣ ኸመይ ከኣልኩምዎ! እሞ ኸኣ ሞት ሓደ እኳ ኸይኣክልስ ክልቲኦም ደቅኹም፣ እዙይስ ጉድ እዩ። ሓዘኹን ደኣ እሞ ኸመይ ኢሉ ወጸልኩም?”

“መቸም ንወላዲ ሓዘን ውሉድዶ ወጺኡ ዚወጽእ መሲሉካ? ግንከ ምስ ወረደካ እንታይ ደኣሞ ይግበር? ብፈለምኡ ኣይሃብካ፣ ኣይውረድካ ምባል እዩ እምበር፣ ምስ ወረደካስ ናበይ ድኣ ይእቶ፣ ‘በቲ ዜኸእለኒ እግዚኣሔር ንዚበጽሓኒ ኸሉ እኸእሎ...’ ኢናበልካ ንኸሉ ምኸኣል ጥራይ እዩ እምበር...”

“ኣብቲ ጊዜ ሓዘን ድማ ንርእስኹም ተጸናኒዕኹምስ ንሓዘንተኛታት ከም እተጸናንዑ ዝነበርኩም እዩ ዚውረደኩም። ብርቱዕ ሰብ ኢኹም ማለት እዩ።”

“ሰብ ብርቱዕ የብሉን። እግዚኣሔር እዩ እምበር ሰብዶ ሓዘን ልቢ ዘጸናንዕ ኸይኑ!”

“ብዛዕባ ሓዘንኩምዶ ቁሩብ ትዝክሩ? ንነዊሕ ጊዜዶ ሓዘን ተቐሚጥኩም ኔርኩም?”

“ካብ መጀመርታኡ ርእሱ ባዕሉ ንዝቐተለ ሰብ ከመይ ኢልካውን ከምእትሓዘነሉ እዩ ዚጨንቀካ። እናጸናሕኻ ግን፤ ‘ኣነ ደኸን ዘጉሃኹዎ ነገር ይህሉ፣ ብኣይ ሓዘኑ ድዩ? እንታይ ኮን በዲለዮ ነይረ እዩ?’ እናበልካ ኣብ ብዙሕ ንሂ ትኣቱ። ይኹን ደኣ እምበር ንነዊሕ ጊዜ ኣብ ሓዘን ከፍ ኢሊ ኣይተቐመጥኩን።”

“መን ድኣ ደበሰኩም፣ ብኸመይ ደኣኸኻ ካብ ሓዘንኩም ተልዓልኩም?”

“ሓዘንተኛን ደባሳይንማ መሊኡ፣ ቤተሰብን ጎረቤትን ኩሉ። ቅድሚታዎም ሓደ ሰብ ንርእሱ እዩ ዚነብር፣ ካብ ርእሱ ምስ ሓለፈ እዩ ንኻሊእ ኪረድእን፣ ኪጠቕምን ዚኸእል። ኣብ መወዳእታኡ ግን፣ እዚኣቶም ብሕይወት ንምንባር ካብ ዘይደለዩ፣ ነታ ርእሶም እውን ክሳብ ንምቕታል ካብ በጽሑ፣ ‘ዋእ እምበኣርክ እታ ዝደለዩዎ ዕረፍቲ እግዚኣሔር ባዕሉ ይሃቦም!’ ኢሊ ካብ ሓዘነይ ሽዑ እዩ ዝተንሳእኹ።”

“ካብኡ ሓሊፉኸኻ ዘጸናንዓኩም ነገርዶ ኣሎ?”

“ዋእ፣ ‘ከምቶም ተስፋ ዘይበሎም ኣረማውያን ኣይትኹት፣ ኣምሪርኩም እውን ኣይትሕዘኑ ...’ እኮ እዩ ዚብል እቲ መጽሓፍ ቅዱስ። ከምቶም ኣረማውያን ኣይትኹት ማለት ድማ ሞት መወዳውታና ኣይኮነን፣ እንካብ እዚ ሕይወት እዚ ናብቲ ዚመጽእ መሰጋገሪ መሰላል እዩ፣ ስለዚ ሓደ ክርስትያን ንሓዘኑ ብልክዕ ኪገብሮ ይግብኦ ማለት እዩ። ኣብ ካልእ ድማ ‘ንሱ ይሓልዮልኩም እዩ እሞ ንሓልዮትኩም ኩሉ ኣብኡ ኣውድቕዎ...’ ዚብል ጽሑፍ ኣሎ፣ ስለዚ ሓደ ሰብ ሓዘኑ ንእግዚኣብሔር ሂሱ ባዕሉ መጀመርታ ንርእሱ ኬጻናንዕ ይግብኦ። ንርእሱ ምስ ኣጻናንዔ ድማ ቐጺሉ ንካልኣት ከጻናንዕ ይኸእል።”

ይቐጽል...

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፬

ዝቐጸለ...

ብዛዕባ ቀሺ ገብረ-አምላክ ኣብ ዝሓለፈ ከም እተገልጸ፣ ኣብ ጊዜ ሓዘን ደቆም ርእሶም ኣጸናኒያምስ ንኻልኣት ንምጽንናዕ ብምኽኣሎም ብርቱዕ ሰብ ከም ዝነበሩ ርኢና። ካብኡ ሓሊፉ ድማ ብዓልቲ ቤቶም ሓሚመን ብዘነበራሉ እዋን ዘርኣይዎ ሕሉፍ ዝኾነ ጥንኩር መንፈስ ዝሰማዕኹዎ ነገር ስለ ዝነበረ፣ ብዛዕብኡ ሓደ ጊዜ ኣልዓልኩሎም፤

“ኣባይ ቀሺ፣ ካለእ ድማ ብርቱዕ ሰብ ምኻንኩም ዚንገረልኩም ቦቲ ብዓልቲ-ቤትኩም ሓሚመን ዝነበራሉ እዋን ባዕልኹም ከም ዘልዓልኩምዎን እዩ።”

“እወ፣ ብዓልቲ ቤተይ ንነዊሕ እዋን ሓሚማ ነይራ።”

“እንታይ ኮይነን ሓመማ፣ ሕማመንከ እንታይን ከመይን ዓይነት ነበረ?”

“እተፋላለዩ ሓኻይም መርሚርምዎ ነይሮም፣ ምንም ኪገብሩላ ኣይከኣሉን። ንሕማማ ዝፈለጠላን ኪሕከማ ዝኽኣለን ሓደኳ ኣይነበረን።”

“ንምኻን ከመይ ኢሉ ጀመረን እቲ ሕማም?”

“ገሊኦም ብዝሒ ደም እዩ፣ ገሊኦም ካብ ዛሕሊ ዝመጸ ከይኸውን፣ ገሊኦም ካብ ምግብ ዝመጸ እዩ፣ ገሊኦም ንፋስ ምቕያር የድሊ ይብሉ፣ ካልኣት ድማ ድንገተኛ ንፋስ ወይ ቁሪ ወቐዑዎ እዩ ይብሉ። ምዝራብ የለ፣ ገለ የለ፣ ምግብ ዝበሃል ኩሉ ምብላዕ ኣብያ ኣብ ሓጺር ጊዜ እያ ዝደኸመትን፣ ንምልዓል ሰኢና እተሰነፈትን።”

“ንስኹምከ ብዛዕባ ሕማመን እንታይ ትብሉ፣ ምኽንያቱኽ እንታይ ይመስለኩም?”

“ወደይ ኣነደ 'ሞ ካብ ሓኻይም ንላዕሊ ፈሊጠ ኢልካኒ? ሓደ ሓኪም ድማ ካብ ሓዘን ደቃ እተላዕለ ከይኸውን ዝበለኒ እውን ነይሩ። ንምፍላጥ ኣሸጋሪ እዩ።”

“እሞ ባዕለይ እዩ ዘላዕላ ኢልኩም 'ሰብ ኣየቕርብላን' ዝበልኩምከ እንታይ እዩ ነገሩ?”

“ዋእ ኣይ ኣካለይ እንድያ! ዓሰርተ-ኸልተ ቐልዑ ንዝወለደትለይ ሰበይተይ ከመይ ድኣ ባዕለይ ዘየላዕላ? ኣካላ እኮ ኣካለይ እዩ፣ ኣብ ኢድ ካለእ ሰብ ክትወድቕ ኣይደለኹን። ኣነ ባዕለይ እዩ ርሰሓታ ጸሪገ፣ ሰውነታ ሓጸበ፣ ክላዕ እታ እትሞተላ ጊዜ ኩሉ ዘድልዎ እናገበርኩላ ዘላዓልኩዎ። ምንም ዝጎደላ ነገር ኣይነበረን።”

“ንሱ እኮ እዩ ብርቱዕ ሰብ ኢኹም ዜብለኩም።”

“ወደይ፣ ብርቱዕ ዚበሃል፣ ብዝሓልፈ ጊዜ እውን ነገረካ ነይረ፣ እግዚኣብሔር ጥራይ እዩ ዜብርትዕ እምበር ሰብ እንታይ ሓይሊ ኣለእዎ ኢልካ ኢኻ? እግዚኣብሔር እቲ ጽሑፍ፤ 'ካብ ዓቕምኹም ንላዕሊ ኣይትፍተኑን ኢኹም፣ ኣብቲ ፈተናኹም ድማ መውጽኢ ይህበኩም እዩ' ከም ዚብሎ ንኹሉ ካብ ዓቕሙ ንላዕሊ ኣይፍትኖን እዩ።”

“ናይ ቤት ሰራሕተኛ ወይ ኣገልጋሊት ድኣ ንምንታይ ዘይቆጸርኩም?”

“ናይ ቤት ኣገልጋሊትስ እባ ነይራ፣ ግን ንሳስ ክዳውንቲ ትሓጽብ፣ ገዛ ትውልውል፣ ተጽሪ፣ ምግቢ ተዳሉ። እቲ ናብ ብዓልቲ ቤተይ ዚቐርብ ነገራት ኩሉ ግን ብኢደይ እዩ ዚሓልፍ። ማንም ካሊእ ሰብ ከቐርቦላ ኣይደለኹን።”

“ኣቦይ ቀሺ፣ ጌጋ ደኣ ይኸልኣለይ እምበር ብሓቂ እትገርሙ ሰብ ኢኹም። ከምዙይ ጌሩ ንብዓልቲ ቤቱ ዚሕሉን፣ ዚከናኸንን ሰብ ተርእዩን፣ ተሰሚዑን ኣይፈልጥን።”

“ዋእ፣ ኣንታ ወደይ፣ እቲ ቃል-ኪዳን ማለት ድኣ እንታይ ድዩ? ናትና እኮ ኸም ሰብ ሎሚ፤ “ፈተኹኺ፣ ፈቶኹኻ” ተባሃሂልካ ዚእቶ ሓዳር ኣይነበረን። እንተ ሓመመት፣ እንተ የረት፣ እንተ ጸመመት፣ ኢደ-እግራ፣ ወይ ዝኾነ ኣካላታ እንተ ገደለት ኸጸራ እዩ፤ ሞት ክሳብ ዝፋላልዩና! ኢልካ ኣብ ቅድሚ ሰብን፣ እግዚኣብሔርን ምሒልካን፣ ጥሒልካን እኮ እዩ ዚእቶ! ንሳውን ከምኡ ንኸትገብር ምሒላን ጥሒላን እያ እትኣቱ፣ ስለዚ እቲ ሕማም ንዓይ በጺሑኒ እንተ ዝኸውን ኔሩ ድማ ከምኡ ንኸትገብር ግቡኣ እዩ። ቃል-ኪዳን ሕጊ እንዳባ ጽኑዕ፣ ናይ ምሉእ ሕይወት ውሳኔን፣ ማሕላን እንድዩ!”

ይቐጽል...

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላኽ - ፭

ዝቐጸለ...

“ስምዑስኪ አቦይ ቀሺ፣ ብዝሓለፈ ብዛዕባ ብዓልቲ ቤትኩም አልዒልና ኸነዋግዕ ኸለና፣ መውሰድ ናይ እንዳባ ጽኑዕ ምዃኑ፣ ብዛዕባ እቲ ኣብ ቃልኪዳን ጊዜ ዘሎ ማሕላውን ተዛሪብኩም ኔርኩም፣ እስኪ ብዛዕብኡ ካብ እትፈልጥዎ ነገራት ቐሩብ ንገሩኒ።”

“መውሰድ ትግራይን ዓዲ አምሓራን ሓደ አይኩነን፣ ኣብ አምሓራ ‘የሰማንያ ሚስት፣ የሰማንያ ባል’ ደኣ ይብሉ እምበር ከም ናትና ሕጊ እንዳባ ቃል-ኪዳን የብሉን። ናብ ኣጋ እርጋን ምስ ቀረቡ ድማ ብተኸለል ቤተክስያን ቃል-ኪዳን ዚኣትዉን ዚቐርቡን ሓድ-ሓደ ሰባት ኣለው። ኣባና ግን ሰብኣይን ሰበይትን ኻብ ንእስነቶም ጀሚሮም ቤተክስያን ኸዱ ኣይከዱ፣ እታ ማሕላ ሕጊ እንዳባ እተለምደት እያ።”

“ ዋእ ኣብ ጽዓዱ ደኣኖም ብንእስነት ቃል-ኪዳን ምትእትታው እኮ የለን፣ ከም አምሓራ እንድዮም። ብንእስነት ሓዳር ምጅማር ጸወታ ቐልዑ ኸይኸውን፣ ሰብኣይን ሰበይትን ብዕድሜ ብስል ምስ በሉ ምትእትታው ደኸን ካብ ፍትሕ የድሕን ይኸውን?”

“እዙይስ ኣይመስለንን፤ ኣብ ዓዲ ጸዓዱ ከም እንሰምዖ እንተኸይኑ፣ ብዙሕ ፍትሕ ኣለዎም። ሓዳር ተጋሩ ጽኑዕ ብምዃኑ ኣብ ዓዲ-አምሓራ ዚንገር ሓደ ዛንታ ኣሎ።”

“ኣልነገርኩሽም ወይ ባጥር ተንጠልጥዩ ትግሬ ውሽማ እንጂ ባል ኣይሆንም ብዩ!”

“እዙይ ዝተባህለሉ ምክንያት፣ ትግራዊይ ብስራሕ ይኹን ብስደት ንዓዲ-አምሓራ መጸኡ ኣምሓረይቲ ውሽማ ሓዙ ንነዊሕ ጊዜ፣ ዓመት፣ ክልተ ዓመት፣ ካብኡውን ንላዕሊ ይቐመጥ። ግን ስርሑ ምስ ወድኤ፣ ንውሽምኡ ጠንጢኑ፣ ዓዱ እዩ ዚምለስ። ነዙይ እዩ ኣንስቲ ኣምሓራ፤ ትግሬ ውሽማ እንጂ ባል ኣይሆንም ዚብሉ። እዙይ ድማ ዋና ምክንያቱ እታ ብንእስነቱ ዝመሓላ ጽንዕቲ ቃል-ኪዳን ስለ ዝኣሰረቶ እዩ። ንዓዱ ተመሊሱ ድማ ናብ ሓዳሩ፣ ናብ ገዝኡ፣ ናብታ ብዓልቲ ቃል ኪዳን እዩ ዚኣቱ።”

“ኣንቱም ኣቦይ ቀሺ፣ እሞ ኣምሓራ ከም ጽዓዱ ኸይኖም ማለት ድዩ? ኣረ ንምዃኑ ሓበሻ ንምንታይ ኢና ብስልጣኔ ብድሕሪ ጸዓዱ

ተሪፍና? ካብ ጽዓዱ ምናልባትዶ ፍሉይ ዝኾነ፣ ድኹም ፍጥረት ሃሊኡና እዩ፣ ወይስ እንታይ እዩ ምኽንያቱ?”

“እንታይ ፍሉይ ፍጥረት ድኡ ኺህሉ ኢልካዮ ኢኻ? ወደይ፣ ኩሉ ሰብ ሓደ እዩ።”

“ኣብ መጽሓፍ እነንብቦ ጸሊም ዓሌት፣ ደቂ ኻም፣ ብኖህ ተረጊሞም እዮም ዚብል ዛንታ ኣሎ። ስለ እተረገምና ድዩ? ብዛዕባ እዙይከ ደኣ እንታይ ትብሉ?”

“እወ፣ ዛንታ እዩ። ብመጽሓፍ ቅዱስ ወዲ-ወዱ ንኻም ሓደ ኸንኣን እተብሃለ ጥራይ ድኣ እዩ እምበር ኩሎም ደቂ ኻም እኮ ኣይኮኑን እተረገሙ፣ ስለዚ ጸሊም ዘርኢ ኩሉ ውሉድ ኻም ርጉም ኣይኮነን። ምስሪን ኩሽን እተብሃሉ ደቂ ካም ድማ ኣይተረገሙን። ሎሚ ምስሪ ማለት ግብጺ እዩም፣ ኩሽ ድማ ኑብያን ሓበሻን እዮም። እንደገና ደኣ ኣንብቦ፣ ዘርኢ ኻም ኩሉ ከምዘይተረገመ ክትረኽቦ ኢኻ።

“በዙይ እተተሓሓዘ ሓደ ግሩም ዝኾነ ዛንታ ግዳን ኣዘኻኺርካኒ’ሞ ኸነግረካ፦

ይቕጽል...

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላኽ - ፮

ዝቐጸለ...

“...በዙይ እተተሓተዘ ሓደ ግሩም ዝኾነ ዛንታ ግዳን ኣዘኻኺርካኒ’ሞ ኸነግረካ።

“በዘበን ጣልያን ሓደ ጸዕዳ ኣብ ኤርትራ ገዛኢ* ነበረ’ሞ ንዓበይቲ ዓዲ ጸዊዑ ግብሪ ኣብልዖም። ብድሕሪ ድራር ድማ፣ ‘ሕንቅ-ሕንቅሊቶይ ፍለጡለይ’ በሎም።”

“ዋእ፣ አቦይ ቀሺ! ‘ቱ ጣልያን ደኣ ኸመይ ኢሉ እዩ ሕንቅ-ሕንቅሊቶይ ፈለጡ?”

“ገና ኣብ ዓዱ ኸሎ ብዛዕባ ሃገርና ታሪኽን ባህልን ኣጽርዩ እተምሃረ ሰብ እኮ እዩ ነይሩ። ግዕዝ ቅኔ ኸይተረፈ ዝፈልጥ ምሁር፣ ሊቅ ሰብ እዩ ነይሩ ይብሃል።”

“ግዕዝ ቅኔ እተምሃረ ጣልያን! ከም እዙይ ዝበለስ ኣነ ሰሚዐ ኣይፈልጥን።”

“እወ፣ ምሁር እዩ ነይሩ እሞ እቶም ዓበይቲ ኤርትራ ድማ ‘ሰሰናቢተይ’ ኢሎም ምስ መለሱሉ፤ ‘እስኪ በሉ ኣብ ገነት እተኣስረት ኣድጊ ፍለጡለይ?’ በሎም ይበሃል።”

“ወይ ጉድ! ድሓርክ?”

“በል ንኸንማኸር ፍቐደልና ኢሎም ኪማኸሩ ኸበቡ እሞ፣ ‘ወይ ጉድ! ሎምስ ገነት እተኣስረት ኣድጊዶ በለና! ገነት ዚብላ ንሃገርና እዩ፤ ግን ሕንቅ-ሕንቅሊቶይ ንኸንፈትሕዶ ባዕልትና ኣእዱግ ኢና ኸንብሎ ኸኳንና? ነውሪ! ሕንቅ-ሕንቅሊቶይካ ምፍትሖ ኣይከኣልናን፣ ኣብዩና ድኣ ንበሎ እሞ፣ ዝበለ ይበል! ኢሎም ተማኸሩ።”

“ዝገርም እዩ! ብድሕሪኡኸ?”

“ብድሕሪኡስ፣ ‘ንሕናስ ንሕንቅ-ሕንቅሊቶይካ ክንፈትሖ ኣይከኣልናን’ ደኣ በልዎ።

“ድሓርክ?”

“ንሱ ድማ ከምቲ ንቡር ልማድ ዘሎ፣ ‘ኣድርፍኒ እሞ ኸነግረኩም...’ በሎም፣ ‘ተደረር’ በልዎ፣ ‘ብጸዕዳይ፣ ብጸሊም ጣፍ?’ በለ፣ ‘ብጸዕዳ ጣፍ’ ምስ በልዎ፤ ‘በሉ እምበኣር፣ ጸዕዳ ጣፍ ዝበለ ጸዕዳ ጣፍ ይሃቦ፣ ጸሊም ጣፍ ዝበለ ጸሊም ጣፍ ይሃቦ፣ ኸም መርፍእ የቐጥኖ፣ ኸም ማዕጺድ የገብጡ...’ ኢሉ ከምቲ ኸሉ ንቡር ዘሎ ኢሉ በለ’ሞ፤ ‘ገነት ማለት ሃገርኩም፣ ካብቲ ጥዑም ኣየራ ጀሚርካ ክሳዕ ሓመዳ ንኸሉ ኣዝርእቲ ግሩም ዝኾነት ገነት እያ። ዓድና ድኣ ብኸንደይ ቁሪ፣ ዛሕልን፣ በረድን ኣዝርእቲ ንምብቃል ክንደይ ሽግር ኣሎና። ኣብ ገነት እተኣስረት ኣድጊ ማለት ድማ ንስኻትኩም ኢኹም። ነዛ ገነት እትመስል ሃገር ሒዘኩምስ ካባና ንላዕሊ በለጽኩም ክትስልጥኑ ምተገብኣኩም ኔሩ፣ ግን ድሕሬና ተሪፍኩም፣ ሎሚ ንዓና ትግዝኡ ኣለኹም!’ በሎም ይበሃል።

“ካብቶም ሽማግሌታት ዓዲ ድማ ሓደ ዓብዪ ሰብ ተንሲኦም፤ ‘ንሕና ስገምን ስርናይን ዘሪእናን፣ ኣብቀሓልናን፣ ጉዕሽን ጽራይን ስዋ ኸንሰቲ ኸለና፣ ጡጥ ፈቲልና፣ ብማእለማ ኣሊምና ነጸላን ጋብን፣ በብዓይነቱ ጥልፊታት፣ ቅጭንን ኩታን ኣንስትና

ተከዳነን ከጋይጸ ከለዋ፣ ከተማታት ሃኒፅና፣ ሐወልቲታት ተከፊልናን ማዕቢልናን ክንነብር ከለናዶ ክሳዕ ትማሊ፣ ትማሊ ጽዑዱ ኤውሮጳ ጥራይ ዝባንኩም፣ ቆርቦት ተዓጢቕኩምዶ፣ ደድሕሪ ዓጋዜንን ጤለ-ቡዳን ሃደን ትጎይዩ ኣይነበርኩምን? ካሊእስ ይትረፍ ለመም ዚብሉ፣ ገለ-መለ ሓሳኹ ባሕሪዶ ኣይኮነን እናዘቕኑኩም እትበልዑ? ታሪኽ ሃገርና ካባይ ኣብሊጽካ ሰለ እትፈልጦ፣ ኣነዶ ንዓኻ ክነግረካ ኹይኔ? መዓስ ጠፊኡካ? ግን ብክርስትና ሃይማኖትና፣ ተቐበልቲ ጋሻ ብምኻንና፣ ካብ ግብጹ፣ ካብ ቱርኩ፣ ክፉኣት ጸላእቲ በዚሓምና፣ በብዘበኑ እናመጹ እናወረሩ፣ ክንዋጋእ፣ ንሃገርና ክንካላኸል ድኣ ድሕሪት ተሪፍና እምበር ኣእዱግ ስለ ዝኾንና መዓስ ኮይኑ? ኢሎም መለሱሉ ይበሃል።”

“ዜደንቕ መልሲ እዩ። ጽቡቕ እባ ድኣ ገበሩዎ!”

“እዙይ ምስ በልዎ ተንሲኡ ‘ንጸላ ሃቡኒ’ በለ’ሞ፣ ብነጸላ ዝባኑ ኣደግዲጉ ዓጢቑ፤ ‘ወይ ግሩም! ለካ ኣነስ ላዕለ-ላዕለ ጥራይ ርእየ ደኣ እየ እምበር እዙ ኹሉ ሽግር ጸላእቲ ከም ዝነበረኩም ብዘይ ምፍላጠይ፣ ‘ኣድጊ’ ኢለውን ስለ ዝደፈርኩ ይቕሬ በለ-ለይ! ኢሉ እናዞረ፣ ተምበርኹኹ ካብ ኩሎም እቶም ኣጋይሹ ይቕሬታ ለመነ ይበሃል።”

ይቕጽል...

* ኣብ ላዕሊ “ገዛኢ ኤርትራ ዝነበረ ጣልያን...” ብዚብል እተጠቐሰ ሰብ ብምርምር ከም ዝረኽቡኩም ምናልባት ኤንገሪኮ ሴሩሊ (Enrico Cerulli) ዝበሃል፣ ገዛኢ ኤርትራ ጥራይ ዘይኮነስ፣ ብምሉኡ ‘ግዝኣት ጣልያን ምብራቕ ኣፍሪካ’ ተብሂሉ ንዚጽዋዕ ዝነበረ ሃገራት (ንኢትዮጵያን ንደቡብ ሶማሊያን ሓዊሱ) ዜመሓደር ዝነበረ ሰብ ከይኮነ ኣይተርፍን። ኤንገሪኮ ሴሩሊ ትግርኛ፣ ግዕዝ፣ ኣምሓርኛ፣ ጥራይ ዘይኮነስ ቋንቋ ኦሮምኛውን ከይተረፈ ዚፈልጥ፣ ብዙሕ ጽሑፋትን ዛንታትን ተርጉሙ ዝሓለፈ፣ ዓብዪ ሊቕ ሰብ እዩ ነይሩ።

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፯

ዝቐጸለ...

“አባይ ቀሺ፣ ብዛዕባ ባህልን ልማድን ኢልኩም፣ ስለ እቲ ኣብ ኤርትራ ገዛኢ ዝነበረ ጣልያን ንዓበይቲ ዓዲ ጸዊዑ፣ ግብሪ ኣብሊዑ ዝገበሮን ዝተዛረቦን ዝነገርኩምኒ፣ እቲ ዝጠየቐኹም ሕንቅ-ሕንቅሊቶይ፣ ነጻላ ሃቡኑ ኢሉ ዓጢቐ፣ ኣደግዲጉ፣ ኣብ እግሮም ተምበርኪኹ፣ ‘ይቕረታ ግበሩለይ’ ዝበሎም ኩሉ ፈጺምካ ዘይርሳዕ ነገር እዩ።

“ብዛዕባ ባህልን ልማድን ናይ ኤርትራ ካብ ኣልዓልናስ፣ ብቐድሚኡውን ብዛዕባ ብዓልቲ ቤትኩም ምሕማም ኣልዒልኩም ክትዛረቡ ኸለኹም መውሰድ ‘ሕጊ እንዳባ’ ጽኑዕ ምዃኑ ጠቐስኩም ኔርኩም። እስኪ ብዛዕባ ‘ሕጊ እንዳባ’ ከመይ ምዃኑ ንገሩኒ?”

“እወ፣ ኣብ ኤርትራ ‘ሕጊ እንዳባ’ እንብሎ ስርዓት ኣሎና፣ ማሕላ መውሰድ ድማ ጽኑዕ ምዃኑውን ኣልዒለልካ ነይረ። ሰብኣይን ሰበይትን ሓዳር ክይፋትሉ ተብሂሉ ብዋሕስ ዚመሓሓሉሉ ስርዓት፣ ‘ሕጊ እንዳባ’ እንብሎ ኣሎ። ፍትሕ ግድን እንተ መጸ ድማ ዚፈላለዩሉ ስርዓትውን ኣሎ። ንሓዋሩ ወለዲ እንቲ ሞቱ ድማ ውሉድ ርስቲ ወለዶም ብግቡእ ዚካፈሉሉ ስርዓት እውን ኣሎ። ብኣጠቓላሊ ‘ሕጊ ኣንዳባ’ ተብሂሉ ይጽዋዕ።”

“እሞ ብዛዕብኡ እስኪ ቐሩብ እንታይ ምዃኑን፣ መዓስ ከም እተጀመረን፣ ኻበይከ ዝመጸ ምዃኑን ቁሩብ ንገሩኒ?”

“እንታይ እሞ እዩ ክነግረካ? ሓደ ወዲ ተባዕታይ ምስ ሓንቲ ንል ኣንስተይቲ ሓዳር ኪጅምሩ ኸለው ናይ ክልቲኦም መሰል ምእንቲ ኸሕሎ፣ ዚግብኦም ማዕረጎት እውን ንኸረኽቡ፣ ፍትሕ እንተ መጸ ድማ ብብጽሒቶም ብስርዓት ንኸካፈሉ ዝተወረሰ ባህልን ስርዓትን ‘ሕጊ እንዳባ’ እንብሎ ኣሎ፣ ብሽማግሌታት ዓዲ ድማ እዩ ዚውዳእ።”

“እስኪ ወለዲ እንተ ሞቱኸ ብዛዕባ ውርሲ ‘ሕጊ እንዳባ’ ከመይ እዩ ዚግበር?”

“ብዛዕባ ውርሲ ወለዲ እንቲ ሞቱ መሬት ንኹሎም ደቆም ማዕረ-ማዕረ ምእንቲ ኸካፈሉ እተሰርዓ እዩ። ኣብ ሓድ-ሓደ ባህሊ ወይ ሃይማኖት፣ ንኣብነት ናይ ኣሰላም እንተ ረኣና፣ ንግል ኣንስተይቲ ብዘይ ብጽሒት፣ ጥራይ ኢዳ ዚሰድዋ ኣለው። ብሕጊ እንዳባ ግን ከምኡ ኣይኮነን። ሓንቲ ንል ኣንስተይቲ ግቡእ ብጽሒታ እያ እትረክብ፣ ኣብ ጊዜ ፍትሕ እውን ካብ ንብረት ቤታን፣ ካብ ርስቲ መሬታን ዚግብኦ ሓዳር እያ እምበር ጥራይ ኢዳ ኣይትኸይድን። እዙይ ዝተገብረሉ ምክንያት ደቃ ንምዕባይ ንኸይትሸገር፣ መሬትን ንብረትን ምእንቲ ኸህልዋ ተብሂሉ እተሰርዓ እዩ።”

“እሞ ‘ሕጊ እንዳባ’ ተብሂሉ ብጽሒፍ እተታሕዘዶ ኣሎ፣ ወይስ ብኣፍ ልማድ ጥራይ እዩ ‘ሕጊ እንዳባ’ ዚብሃል?”

“ኣብ በዕትኡ ተጽሒፍ እተታሕዘ ኣይስኣንን፣ ግን ብሽማግሌታትን ብዓበይቲ ዓድን ብልማድ ፍሉጥ ኮይኑ ብሰፊሑ ዚዝውተር ነገር እዩ። ካብ ቦታ-ቦታውን ሓል-ሓሊፉ ቐ-ቁሩብ ስለ ዚፋላለ፣ ናይ ጽንዓ-ደግለ፣ ናይ ለጎ-ጭዋ ዚብሃል ኣሎ፣ ናይ ኣኮለ-ጉዛይ ኣሎ፣ ናይ ሓማሴን ካርነሽም፣ ደቂ-ተሽም ዚብሃል፣ ናይ ሃዘጋን ጽዓዘጋን ዚብሃል ኣብ ኩሉ ኣሎ፣ ኹሉ ኸከም ቦታኡ ይፋላሌ እዩ። ግን እቲ ፍልልዩ ቐሩብ እዩ።”

“ብምንታይን፣ ብኸመይን ደኣ እዩ እቲ ዚፋላለዮሉ ነገር?”

“ብዙሕ ፍልልይስ የብሉን፣ ንኣብነት ብውሕስነት እንተ ረኣና፣ ዋሕስ ኣብ ምትካልን ዋሕስ ኣብ ምዕጋትን ኩሎም ጅቁሩብ ይፋላለዩ እዮም። ሓዲኦም ሓዲ ዋሕስ ይእኸል ኪብል፣ እቲ ሓዲ ግን ክልተ ዋሕስ ኣድላዩ እዩ ይብል፣ እቲ ሓዲ ድማ ካብ ሠለስተ ዋሕስ ንታሕቲ ጅቡል ኣይኮነን ዚብል ብብዓይነቱ ጅቁሩብ ፍልላይ ኣለዎም።”

“ኣብ ውርሲ እውን ከምኡ ሓድ-ሓዲኡ ንኸ-ሎም ጅልዑ መርፍእን ፈትልን ከይተረፈ ጸብጺቡ ማዕረ ይካፈሉ ዚብል ኣሎ፣ እቲ ኸሊእ ድማ ንብኸ-ሪ ዚብጽሖ ቁሩብ ሓለፋን ተረፋን ጌሩ ዜዳሉ ይመስል። ግን ፍልልዮም ብዙሕ ኣይኮነን። ኣብ ውርሲ ብጽሒት ንብኸ-ሪ ቁሩብ ሓለፋ ዚውሃቦ፣ እቲ ብኸ-ሪ ውሉድ ወለዱ እንቲሞቱ ካብቶም ካልኣት ኣሕዋቱን ኣሓቱን ብዕድመ ዕብይ ስለ ዚብል፣ ከም ወላዲ ኾይኑ ነቶም ኣናእሽቲ ጅልዑ ምእንቲ ኼዕቢ፣ ንምሕጋዝ ብዚብል ድኣ እዩ እምበር ንኸሊእ ኣይኮነን።”

“ንምንታይከ ደኣ እዩ ‘ሕጊ እንዳባ’ ተብሂሉ፣ ካበይከ ዝመጸ እዩ?”

“ሰብ ሎሚ ብልማድ ኣፍ ጥራይ፣ ‘ሕጊ እንዳባ’ ደኣ ይብል እምበር ‘ኣባ መን ኢልካስ ኣባ መን ትደግም?’ ‘እዚ ስርዓትን ሕጊጋትን ካበይ መጸ፣ መንከ እዩ ዝሰርዖ?’ ኢልካ እንተ ጠየቐካዮ ሓንቲ እኳ ዚፈልጦ የብሉን፣ ምንም ኪመልሰካ እውን ኣይኸልን።”

“ኣባይ ቐሺ፣ ሓቅኸም እወ፣ ዜሕዝን እዩ። እምበኣርከ ታሪኽ ጠፊኡ ኸይተርፍ እስኪ ናይ ‘ሕጊ እንዳባ’ መሰረትን ታሪኽ ኣማጸጽእኡን ከመይ ምኻኑ ግለጹለይ።”

“ኣቐዲምና ‘ሕጊ እንዳባ’ ኸንብል ከሎና ‘ሕጊ’ ምኻኑ ምፍላጥ የድሊ፣ እዙይ ማለት ድማ፣ ሎሚ ከም ባህልን ልማድን ኮይኑ ኣብ ኩሉ ጅቡል ክኾነሉ ዝኸኣለ ምኸንዮት ኣቐዲሙ ‘ሕጊ’ ኾይኑ ብኣዋጅ መንግሥቲ ስለ ዝተሰርዐን፣ ዝተሓገገን እዩ...”

ይቕጽል...

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፰

ዝቐጸለ...

“አቐዲምና ‘ሕጊ እንዳባ’ ኸንብል ከሎና ‘ሕጊ’ ምንባሩ ምፍላጥ የድሊ፣ እዙይ ማለት ድማ፣ ከም ባህልን ልማድን ኮይኑ ናይ መውሰብን ውርስን ጥራይ ዘይኮነስ ኣብ ሞትን ሕይወትን ድማ ዚምልከት እዩ ዝነበረ። ንኣብነት ብፍላጥ ኮነ ብድንገት ነፍሲ ዘሕለፈ ብሕጊ ንኺቐጸዕ፣ ወይ ንቤተ-ሰብ ንምትዕራቕ፣ ናይ ጋር ነብሲ ብምኸፋል ከይተረፈ ዚሰርዕ ነበረ። ሎሚ ኣብ ኩሉ ፍሉጥ ክኸነሉ ዝኸኣለ ምኸንያት ድማ ፈለማ ‘ሕጋዊ’ ኾይኑ ብአዋጅ ስለ ዝተሰርዐን፣ ዝተሓገን እዩ። ታሪኽ አማጸጽእኡ ንምፍላጥ ድማ ኣብ ኤርትራ ሕጊ ዝሓገጉ ገዛእቲ እንመን ነበሩ ምባል የድሊ። ‘ሕጊ እንዳባ’ ደ’አሞ ብጣልያንዶ ብእንግሊዝ ዝተሓገገ መሲሉካ፣ ቀደም ብቐድሚኦም እተሓገገ እኮ እዩ!”

“ሕጊ እንዳባ ብቐድሚኦም እንግሊዝን ጣልያንን ጥንታዊ ንምኳኑስ አየጠራጥርን፣ ግን ነዚ ሕጊታት መን ሓገጡ፣ መጀመርታኡኸ ኻበይ መጻ ኢልና ንምፍላጥዶ ይክኣል?”

“ወደይ፣ ካህናት ቃል-ኪዳን ኪኣስሩ ኸለው ጽን ኢልካ እንተ ሰሚዕኻዮም፤ ‘ሕግን ከም ወልደ-ሥላሴ፣ ስርዓትን ከም አምሃ’ ኢሎም እዮም ቃል-ኪዳን መውሰብ ዚኣስሩ። ‘ሕጊ እንዳባ’ ድማ ብዘበን እዞም ክልተ መራሕት ትሓገጉ ብዘበን ደጊያት ሰባጋድስ ኩሉ ስለ ዝተሰርዐን፣ ዝጸንዐን እዩ ባህልን ልማድን ንምኳን ዝኸኣለ።”

“ኣባይ ቀሺ፣ ብዛዕባ ደጊያት ሰባጋድስ ሹም ዓጋሜ ሰሚዒ ኣለኹ፣ ወልደ-ሥላሴን፣ አምሃን ኪበሃል ግን ኣይሰማዕኹን፣ እንታዎት እዮም፣ እስኪ ብዛዕብኣቶም ንገሩኒ?”

“በል ካህናት ቃል-ኪዳን ኪኣስሩ ኸለው ጽን ኢልካ ስምዓዮም፤ ወልደ-ሥላሴ ማለት፣ ራእሲ ወልደ-ሥላሴ፣ አምሃ፣ ወደም ደጊያት አምሃ እዮም። ኣቦን ወድን ነበሩ እሞ፣ ራእሲ ወልደ-ሥላሴ ንኤርትራ፣ ንመረብ ምላሽ ጥራይ ዘይኮነስ ኣብ ብዘሎ ኣሎውሃ ምላሽ፣ ንብምሉኡ ትግራይ-ትግራይ ዝተሸሙ ገዛኢ ነበሩ። ብዘበን ክልቲኦም ሰባት ዝተሓገገን ዝተሰርዐን ስርዓታትን እዩ ድማ ‘ሕጊ እንዳባ’ ዚብሃል።”

“ነዙይ እንታይ መረድኢ ይርከብ?”

“ነዙይ ዘረጋግጽ መረዳእታ ስርዓት ሕዝቢ ትግራይ ኣብ ጊዜ መርዓ ኾነ ኣብ ውርሲ እንተ ረኤና ከም ናይ ኤርትራ እምበር ብዙሕ ፍልልይ የብሉን። ኣብ መውሰብ፣ ኣብ ውርሲ መራት፣ ኩሉ ውሉድ ማዕረ-ማዕረ እዩ ዚካፈል። ፍትሕ እንተመጸውን ሰበይቲ ካብ ንብረት ቤታ ብጽሒታ ሒዛ ድኣ እምበር ጥራይ ኢዳ ኣይትኸይድን። ወለዲ እንትሞቱ እውን ካብ ርስቲ ግራታ፣ ምስ ኣሕዋታ ማዕረ-ማዕረ እዩ እትካፈል።”

“ካልእ ድማ ኣብ ትግራይ ዋሕስ ንምቐጻር፣ ‘ኣይተ ኸስቶ ንኸስቶ ትወሓሶዶ?’ ኢሉ ኺጥየቕ ከሎ፣ ‘እወሓስ’ ይብል፣ ‘መን ይሙት?’ ‘ንጉሥ ይሙቱ!’ ኢሉ ይምሕል፣ ኣብ ኤርትራ ድማ ዳርጋ-ዳርግኡ እዩ፣ ቁሩብ ፍልልዩ ንሕና፣ ‘መንግሥቲ ይሙት!’ ኢና እንብል። ኣብ ዓዲ አምሓራ ግን ስም ንጉሥ ጸዊያም፣ ‘ኃይለሥላሴ ይሙት’ እዮም ዚብሉ። ኣብ ኤርትራን ኣብ ትግራይን ግን ስም ንጉሥ ኣይጽዋዕን። ከምኡ ብተማሳሳልነቱ ዚሕብር ብዙሕ መረድኢታት ኣሎ።”

“እቲ ‘ንጉሥ ይሙት’ ወይ፣ ‘መንግሥቲ ይሙት’ ዚብል ፍልልዮኽ ንምንታይ እዩ?”

“መቐም ፍልልዩ ናይ ልማድ ነገር እዩ ዚመስል፣ ግን ንሓድ-ሓደ ለባማት ተጋሩ እንተ ጠየቐካ፤ ንምንታይ ኢኹም ትግራይ ‘ንጉሥ ይሙቱ’ ኢልኩም እትምሕሉ፣ ኣብ ኤርትራ ‘መንግሥቲ ይሙት’ ኢና እንብል እንተ በልካ፣ ‘ንጉሥ እንተ ሞተ ብንጉሥ ይትካእ፣ መንግሥቲ እንተ ሞተ ግን ሃገር ትግኑ፣ ሕዝቢ ይጠፍእ፣ ስለዚ ንጉሥ ደኣ ይሙት እምበር መንግሥቲስ ኣይሙተና...’ ኢሎም ይመልሱ።”

“ንምንታይከ ደኣ እዩ፤ ‘ሕግን ከም ወልደ-ሥላሴ ስርዓትን ከም ኣምሃ’ ተብሂሉ ናይ እቲ ሓደን ሕጊ፣ ናይ እቲ ኻልኣይን ድማ ስርዓት ኮይኑ ተፋላልዩ ዚጽዋዕ?”

“ራእሲ ወልደ-ሥላሴ ገዛኢ ትግራይ ትግሪኛ፣ ገዛኢ ናይ ብዙሎ ኣሎውሃ ምላሽ ስለ ዝነበሩ ሕጊ ንምሕጋግን ኣዋጅ ንምእዋጅን ኩሉ በቐዖም እዮም። ድጊያት ኣምሃ ግን ስርዓት ቤተሰብ ንምስራዕ ደኣ እምበር ሕጊ ሓጊጎም፣ ኣዋጅ ኣይኣውጁን። እቲ ሕጊ ዚብሃል ናይ ሞትን ናይ ሕይወትን ዝኾነ ኹሉ እዩ። እቲ ስርዓት ዚብሃል ድማ ናይ ቤተሰብ ቃል ኪዳን፣ ናይ ፍትሕ፣ ናይ ውርሲ ዘመሰለ ናይ ቤተሰብ ጉዳያት ዘበለ ኹሉ ዝሰርዕዎ ስርዓታት እዩ።”

“ኣባይ ቀሺ፣ እሞ እዙ ነገር እዙይከ ታሪኹ ብዙሓት ኤርትራውያን ይፈልጡዎዩ?”

ይቐጽል...

ወግዕን ጸወታን
ምስ ቀሺ ገብረ-አምላክ - ፱

ካብ ዝሓለፈ ዝቐጸለ...

“አቦይ ቀሺ፣ እሞ እዙ ነገር እዙይከ ታሪኹ ብዙሓት ኤርትራውያን ይፈልጡዎዩ?”

“ብዙሓት ሽማግሌታት ናይ ቀደም አጽርዮም ይፈልጥዎ ነይርዎ። መንእሰያት ሎሚ ግን ዚፈልጥዎ አይመስለንን፣ ሓድሓደ ዚፈልጡ እንተ ሃሊኦም ድማ ካብ ትግራይ ባህልን፣ ልማድን፣ ሕግን፣ ስርዓትን ከም እተቐበሉ ንምእማን አይደልዩን ይኾኑ። ይትረፍንያ ልማድ መውሰቦን መሬት ውርስን፣ ወደይ፣ እቲ ቋንቋውን እነተ ኾነ እኮ ኤርትራኛ ዚብሃል ቋንቋ የለን፣ ፈቶኻ-ጸላእኻ ሓንቲ ቋንቋ ትግርኛ እያ ዘላ። ስለዚ ቋንቋና እውን ቋንቋ ትግራይዶ አይኮነን፣ ካበይ ዝመጸ ድዩ መሰሉካ!”

“እቲ ጽሑይ ትግርኛ ዚብሃልከ አቦይ እዩ ዚዝረብ? ብናይ ተጋሩ ቋንቋ ዜላግጹ ሰባት አለው፣ ናይ ኤርትራ ትግርኛ ድዩ ጽሑይ ወይስ ናይ ትግራይ?”

“ኢያሱ ወደይ፣ አይትጋይ! አቐዲምካ ናይ ኤርትራ ኾነ ናይ ትግራይ ጽሑይ-ረሳሕ ዚብሃል ትግርኛ የሎን፣ ከከም ቦታኡ ቁሩብ ዝተፋላለዩ አዘራርባ አሎ። ንሓንቲ ቃል እንተ ረኤና ሓድሓደ ሰብ ‘ሕጂ’ ይብል፣ ካሊእ ‘ሀዚ’ ይብል፣ ‘ሕዩ’ ዚብሉ ሰባትውን አለው፣ ‘ሕዚ’ ዚብሉውን አለው፣ ኩሉ ኸከም ቦታኡ ይፋላሌ። ንአብነት ካብ ዓረብኛ ወይ ካብ ጣልያንኛ ዝመጸ ቃላት ኣብ ምሕዋስ እንተ ኾነ፣ ርግጽ፣ ትግርኛ እናሃለወስ ንምንታይ ካብ ካሊእ ለቕሓ ቃላት አድለዩ ኪብሃል ይከአል። እንተ ዘየሎ ግን ንሓደን ጽሑይ፣ ነቲ ኻሊእን ረሳሕ ቋንቋ እዩ ዚብሃል የሎን። ቋንቋ ማለት ሕይወት ዘለዎ፣ በብጊዜኡ ዚለዋወጥን ዚሕደስን ነገር ምዃኑ ምፍላጥ የድሊ። ዝኾነ ኾይኑ ትግርኛ ክንብል ከሎና ብመሰረቱ ቋንቋ ትግራይ ከም ዝኾነ ምርሳዕ አይግባእን።”

“ሓቕኹም አቦይ ቀሺ፣ ቋንቋ ጥራይ ዘይኮነስ፣ እቲ ሕዝብውን መበቆሉ ኻበይ ድዩ!”

“እው፣ አይ ሓደ ሕዝቢ እንድዩ። ኩሉ ሰብ ኸልተ፣ ወይ ሠለስተ ወለዶ ኸይቆጸረ እዩ ትግራይ ዚውለድ! ኤርትራ ድማ ቱርኩን ጣልያንን ትማሊ-ትማሊ፣ ብድሕሪአምውን እንግሊዝ ብፖለቲካ ነንሕድ-ሕዱ አጸሊኦም ክሳዕ ዝፈላለዩዎ ዘበን፣ አይ ሓደ አካል ትግራይ እንድዩ ነይሩ። ...”

እቲ ‘ኤርትራ’ ዚብል ስምከ ደአ ኻበይ መጸ?”

“ወደይ ብቐድሚና ዝጸንሐ ስም ባሕርን ከበሳን ኢልካ ዚፍለጥ፣ ቦጎስ እተብሃለ ሃገር ደአ እምበር ኤርትራ ዚብሃልስ ደሓር ዝመጸ እዩ። እቲ ባሕሪውን እንተ ኾነ፣ ቀይሕ ባሕሪ ተብሂሉ እዩ ዚጸዋዕ ዝነበረ። ነቲ ባሕሪ ቀይሕ ሕብሪ ዚህብዎ ደቀቕቲ ሓሳኹ አለው፣ ብቋንቋ ግሪክ ድማ ‘ኤርትሮስ’ ይብሃሉ ብምባል፣ ኤርትራ ኢሎም፣ ጣልያን ዘውጽእዎ ስም እዩ። እቲ ሃገር ድማ ካብ ጥንቲ ምስ ትግራይ ተጠቐሊሉ፣ ‘ትግራይ-ትግርኛ’ ይብሃል ከም ዝነበረ ደአ እምበር ፍሉይ ክፍሊ ኾነ፣ ፍሉይ “ኤርትራ” ዚብል ስም ከም ዘይነበሮ፣ ኣሉ ኢልና ዘይንኸሕዶ፣ ሓቀኛ ታሪኽ እኮ እዩ።”

“ከምዙይ ካብ ኮነ ደአ ንምንታይ እዮም ሓድሓደ ኤርትራውያን ንተጋሩ ‘ዓጋሜ’ እናበሉ ዚጸረፉ፣ ንወላዲኻ ከም ምጽራፍ ማለትዶ አይኸውንን?”

“ወደይ፣ እዙይ ድንቁርናን ዕሽነት እዩ እምበር ካለእ ኸይመስለካ። ዓጋሜ ስም ሃገር እዩ። ንሱብዶ ብስም ሃገሩ ትጸርፎ ኢኻ? ኣብዙይ ኣብ ኣዲስ ኣበባስ ኣለውንዶ ሓድሓድ ዓያሹ መዓስ ተስኢኖም፤ ‘ኤርትራ’ ኢሎም ዚጸረፉ፣ ‘ትግሬ’ ኢሎም ዚጸረፉ፣ ‘ጉራጌ’ ኢሎም ዚጸረፉ ኣለው እኮ። ግን ጸርፊ ኣይኮነን፣ ጸርፊ ዓሻ እዩ። ትግራይ ድማ ይትረፍዶ ንንደጃት ስባጋድስን፣ ንገራእሲ ወልደ ሥላሴን፣ ክንደይ ነገሥታት ኣኸሱም ዝወለደ ሃገር ጀጋኑ ደኣ እዩ እምበር፣ ዚጸረፍ ኮነ ዚሕመ የብሉን።

“ሰብ ሎሚ ግን ካበይ ከም ዝመጸ ኣይፈልጥ፣ ጥንታዊ ታሪኹ ኣይምርምር፣ ባህሊ ወለዱ ኣይሕዝ፣ ከንቱ ዝኸነ ዘበን መጸኢና፣ ጊዜ ዓያሹ እዩ ዘሎናዮ፤ ‘ዚገብርዎ ኣይፈልጥዎን እዮም’ እናበልካ ምሕላፍ፣ ይቕረ ምባል ጥራይ እዩ ዘድሊ።”

“እሞ ንሓዋሩኸ እንታይ ይመስለኩም? ታሪኸካ ዘይምፋላጥ እንታይ ሳዕቤን የምጽእ?”

ይቕጽል...

Back to Meskot

*The views reflected in the above poem/article are solely of the author and are not necessarily shared by Meskot. You may contact **G.E. Gorf** for comments at gegorfu@yahoo.com.*